

Nowe władze i ich zakres działania.

czyli:

przewodnik, do których urzędów w sprawach naszych udawać się mamy.

Według najnowszego statutu organizacyjnego ułożył

C. Mally.

(Ciąg dalszy Ob. Nr. 46 i 47 Dodat. tyg.).

V.

Ministerium handlu, rękodziel i budowl publicznych.

Zadanie tego ministerstwa różni się zupełnie od zakresu innych ministerstw i głównie w tem zależy, ażeby podnieść krajowy handel i przemysł.

Handel i przemysł są źródłem materialnej pomyślności narodu. Wolność przemysłowa, swobodny obrót handlowy wewnątrz państwa, jak najmniejsze ograniczenie tego obrotu na zewnątrz, zaprowadzenie izb handlowych i przemysłowych, zakładanie banków narodowych, tudzież szkół handlowych i przemysłowych są twórczym duchem przemysłu i ożywcami środkami dla handlu świata, któremu narody zawdzięczają zamożność. Tylko konkurencya zdoła podźwignąć upadające rzemiosła, nadać ruch fabrykom zostającym w nieczynności, ożywić handel, zgoła przygotować państwu przyszłość, która wynagrodzi dawniej poniesione straty.

Działanie tego ministerstwa obejmuje:

- a) Konsulaty ze względu na tworzenie i obsadzanie posad konsularnych; nadzór nad ruchami austriackiego handlu morskiego we wszystkich kierunkach; utrzymywanie i ulepszanie upoważnień handlowych poddanych austriackich na terytorium tureckim; nakoniec wszelkie układy względem umieszczenia zagranicznych konsulów w cesarstwie.
- b) Żeglugę, t. j. wszystkie sprawy odnoszące się do żeglugi i przynależnych politycznych i prawnych przepisów; rybołówstwo morskie; policję morską i portową; zakłady marynarskie; latarnie morskie i odnośne opłaty; organizację marynarki handlowej; metryki morskie; zakłady zaopatrzenia i wspomaganie marynarzy, wszelkie sprawy osobiste i dyscyplinarne, tudzież decyzje w przestępstwach służbowych marynarzy, jak dalece sprawy te nienależą do decyzji sądowej; nakoniec wynagradzanie i odznaczanie zasłużonych żeglarzy.
- c) Handel morski i kwarantany, t. j. wszelkie sprawy handlu zagranicznego; udział w traktatach handlu i żeglugi z obcimi mocarstwami; spółki handlowe i stowarzyszenia dla handlu z zagranicą i misye komercyjne.
Wszelkie sprawy kwarantanalne t. j. termin oczyszczenia dla osób, towarów, okrętów i t. p. przybywających z okolic, gdzie panują zaraźliwe choroby; tudzież zakłady dla oczyszczenia i próby.
- d) Handel lądowy i przemysł, a mianowicie: cła, podatki, opłaty i ich pobór; związki celne i podatkowe; moneta, miara i waga; banki i instytucje kredytowe; żegluga na rzekach i transport lądowy; tudzież izby handlowe i przemysłowe; gremia; cechy, giełdy, stowarzyszenia przemysłowe; wystawy przemysłowe; zakłady asekuracyjne; kasy oszczędności; banki zastawnicze i t. p.
Tutaj należy także zakładanie domów handlowych i fabryk; udzielanie upoważnień dla faktorów, agentów i rzemieślników, udzielanie przywilejów, patentów; myta od drug prywatnych i mostów i licencyi dla domokrążców.

- e) Wydział budowniczy. Ten obejmuje nie tylko prawodawstwo w zawodzie budowniczym ale i administracyjne, tudzież techniczne sprawy wszelkich budowli państwa, jako to: wyznaczanie rocznych potrzeb pieniężnych na budowę; ustanawianie dotacyi miesięcznych; ocenianie planów budowniczych na rok przyszły; postanawianie budowli wykonać się mających; normowanie ustaw i przepisów; dyrekcya władz budowniczych, ustanawianie zasad administracyjnych i urzędów organicznych w służbie budowli publicznych; historję, statystykę i wydział

naukowy budownictwa; archiwum budownictwa, sprawy osobiste; likwidacye gruntów, kupna, sprzedaż, kontrakty dzierżawy i najmu; potwierdzenie projektów budowniczych; przyzwolenie na budowy bez konkursu; rozpoznawanie kontraktów budowniczych; przyzwalanie na przekroczenia kosztorysów powyżej 10 od sta; tudzież obrachunki z przywołanych budowli.

- f) Zakłady komunikacyjne; jako to: poczty, koleje żelazne i telegrafy; nakoniec
- g) Statystykę dla całej monarchyi.

Pod bezpośredniem zwierzchnictwem ministerstwa handlu zostają następujące władze:

- Centralna władza morska w Tryeście;
- Jeneralne konsulaty, konsulaty i wice-konsulaty, jeneralne agencje, agencje i konsularne agencje, zakłady portowe i sanitarne;
- Izby handlowe i przemysłowe;
- Centralna dyrekcya budowy kolei żelaznych w Wiedniu;
- Dyrekcya dla budowy kolei żelaznych w królestwie lombardzko-weneckim w Weronie;
- Krajowe dyrekcje budownicze i obwodowe urzęda budownicze;
- Dyrekcje poczt i urzęda pocztowe;
- Dyrekcje kolei żelaznych w Gracu, Pradze, Peszcie, Krakowie i wszystkie urzęda kolei żelaznych; urzęda telegraficzne; nakoniec
- Dyrekcya fabryki porcelany w Wiedniu, tudzież pośrednio w odnośnych gałęziach służby także wszystkie:
- Namiestnictwa;
- Władze obwodowe i komitadowe;
- Urzęda okręgowe i stolnicze (*Stuhlrichterämter.*)

VI.

Ministerium wyznań i nauk publicznych.

Do tego ministerstwa należy najwyższa dyrekcya spraw wyznań i nauk publicznych; działalność jego rozciąga się na wszystkie zakłady naukowe całej monarchyi nie tylko ze względu na cele naukowe i dyscyplinarne, ale także i co do spraw ekonomicznych, z jedynym wyjątkiem akademii orientalnej i naukowych zakładów montanistycznych, agronomicznych, leśniczych i wojskowych.

Jako ministerium wyznań zajmuje się głównie jeograficznokościelnym podziałem, przestrzeganiem praw państwa w sprawach kościelnych, obsadzaniem posad duchownych; przytem poddane mu są duchowne zakłady naukowe i sprawy dyscyplinarne, budowę parafialne i kościelne, duchowne komunalności, klasztory, fundacye duchowne i fundusze.

Pod zarządem tego ministerstwa zajmują się dyrekcya spraw kościelnych Arcybiskupstwa i Biskupstwa a względnie arcybiskupi i biskupi, mianowicie:

12 Arcybiskupów i 16 biskupów kościoła rzymsko-katolickiego; 1 arcybiskup i 6 biskupów wyznania grecko-katolickiego; 1 arcybiskup wyznania ormieńskiego, i 1 arcybiskup i 10 biskupów kościoła grecko-nieunickiego; tym podwładne są konsystorze i kapituły.

Ich dyecezye dzielą się na okręgowe wikaryaty i dekanaty a w dalszym porządku na parafie i kapelanie miejscowe.

Dla duchownych spraw protestanckiego kościoła istnieją dwa monarchyczne konsystorze, jeden dla augsburskiego a drugi dla helweckiego wyznania w Wiedniu, tudzież wyższy konsystorz w Hermansztadzie dla augsburskiego a w Klausenburgu dla helweckiego wyznania.

Podległe tym konsystorzom są superintendentury, istnieje ich dziesięć dla augsburskiego a ośm dla helweckiego wyznania; te

działa się znowu na Senioraty (w Siedmiogrodzie na Dekanaty luterskiego wyznania.)

Unitarze czyli Socynianie mają superintendenta w Klausemburgu, który zarazem jest prezesem konsystorzów dyrygujących kościelnymi i szkolnymi sprawami tego kościoła. Pod nim są Seniorzy a pod tymi pojedyncze kościoły.

Kościelnymi sprawami Izraelitów zawiadują Rabinaty.

Pod bezpośrednią dyrekcją ministerstwa oświecenia zostają uniwersytety i inne wyższe szkoły naukowe. jako to: licea, zakłady

naukowe filozoficzne i teologiczne. akademie sztuk pięknych. szkoły weterynaryi, realne i wyższe szkoły techniczne: wszystkie publiczne i prywatne zakłady wychowawcze, konwikta publiczne i prywatne, gymnazya i szkoły elementarne; nakoniec publiczne biblioteki i inne zakłady naukowe. Ministerjum oświecenia rozrządza publicznymi funduszami przeznaczonemi na cele szkolne i naukowe i wydaje ustawy i rozporządzenia odnoszące się do uregulowania i ulepszenia nauk.

(Ciąg dalszy nastąpi.)

Opisy obrazów znajdujących się w kościołach miasta Lwowa.

Przez Felicyana Łobeskiego.

(Ob. Nr. 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 14, 16, 28, 36, 40, 41, 42, 43, 44, 45 i 46 Dod. Tygod.)

W podawaniu powyższych opisów przeszliśmy kolejno kilkanaście już kościołów i wyliczyli i opisali wszystkie w nich znajdujące się obrazy, niewymieniwszy dotąd, z wyjątkiem katedry Ormiańskiej, żadnego innego prócz kościołów rzymsko-katolickiego obrządku. A przecie Lwów szczyci się tem przed innymi miastami, iż w swych murach aż trzy katedry biskupie różnych od siebie obrządków posiada; musi mieć przeto i odpowiednią ilość świątyn Pańskich z ich konieczną odmienną charakterystyką, a której uchwycenie i zachowanie jednym z głównych ich określenia powinno być warunkiem. Przystępujemy więc teraz do opisu kościołów czyli cerkwi grecko-katolickiego obrządku. Opis takowy zdaje się że wszechmiar dziś odpowiednim przedmiotem. Mamy już liczne opisy łacińskich kościołów z rozmaitych miast i okolic, i zbierane w różnych stronach kraju; umyślnie zaś opisy cerkwi ruskich dotąd prawie nigdy przynajmniej bardzo rzadko się pojawiały, wyjąwszy nie w polskim języku. Opis więc cerkwi ruskich, jako należących do pierwotnych tej ziemi mieszkańców, już przez to samo stać się może przydatnym do dalszych badań materiałem; pod względem zaś sztuki krajowej na zupełnie nowe wprowadza nas pole, i na jak najciekawsze i dotąd w jej u nas historii nieznanie nam może naprowadzić odkrycia. W tychlo bowiem przybytkach, w kościołach grecko-katolickiego obrządku, pojawiły się jak najwcześniejsze chrześcijańskiej sztuki zabytki, pochodzące wprost albo pośrednio z owej odległej krainy lub jej stolicy, która w dziejach sztuki jakoteż i w ogóle w dziejach oświaty pierwszych wieków chrześcijańskich tak znamienite zajmuje miejsce, i dotąd urokiem swoim obecnym i dawnym, równie podróżnych jak i historyków nieprzestaje ku sobie pociągać. Opisy te podobnie jak poprzednie kościołów rzymsko-katolickiego obrządku zamierzamy podawać równie jak dawniej kolejno, a to poczynając od katedry czyli cerkwi metropolitalnej.

Cerkiew metropolitalna pod tytułem: *ś. Jerzego męczennika.*

Starożytność kościoła pod trojakim względem może być uważana; albo się odnosi do samego gmachu kościoła, albo do jego pierwotnego założenia, albo nareszcie do czasu założenia pierwszego przybytku, jaki kiedyś na tem miejscu mógł się znajdować. Cerkiew metropolitalna *ś. Jerzego* wyraża nam właśnie te troiste daty, a zarazem i ich odwrotny do siebie stosunek. Patrząc bowiem na wspaniałe mury tego kościoła, na jego świeżość, na styl jego architektury włoskiej zupełnie rozwinięty, zdaje nam się oglądać gmach, co jakby wyrósł przed naszymi własnymi oczyma: tymczasem cerkiew metropolitalna *ś. Jerzego* znać się musi starożytną, albowiem jeszcze w r. 1363 jest założoną, a gdy pomniemy na pierwszy na tem miejscu stojący przybytek, o jakim tradycja i przechowane pismienne pomniki donoszą, to należec do najstarożytniejszych tegoż miasta kościołów. — Podanie i przechowane w aktach doniesienia są następujące.

Na wzgórku leżącym ze strony zachodniej miasta, znajdował się laszek bukowy, w którym jeszcze przed założeniem Lwowa mieszkali pustelnicy zakonu *ś. Bazylego*. Był między nimi niejaki Wasyl czyli Waszko, brat księcia halickiego Daniela, który przepędził całe swoje życie jako żołnierz, w podeszłym wieku został zakonnikiem, i pod imieniem Wasylyszka w jaskini owego lasku czynił pokutę za okrucieństwa, których się miał w stanie wojskowym dopuścić. Na jego żądanie książę Leon, założyciel miasta, wystawił na szczycie owego wzgórza kaplicę drewnianą i klasztor dla zakonników Bazylianów w r. 1280, a zatem prawie równocześnie z zbudowaniem miasta. Tę w roku 1363 Archimandryta Eutymiusz zrzucając, założył fundamenta do cerkwi murowanej. Za-

czął ją budować pewien architekt nazwiskiem Dore, podług tego samego kształtu i wzoru, jakim tenże budował katedralny kościół ormiański. Budowę tej cerkwi dalej ciągnęli r. 1381 Parteniusz, a w r. 1400 Gedeon Archimandryci klasztoru; dokończył zaś ją zupełnie r. 1737 Wawrzyniec Archimandryta. Stała ta pierwsza cerkiew murowana do r. 1746.

W owym roku Atanazy Szeptycki, biskup lwowski, podjął budowę owego dziś właśnie ukazującego się nam gmachu, zostawiwszy na jego ukończenie 116,900 złp. a którą następca jego, Leon Szeptycki do końca doprowadził. Wspaniała ta świątynia jest obecnie co do budowy jedną z najpierwszych ozdób miejscowych. Górząc nad miastem, widziana ze wszech stron i zdaleka, zapowiada już zdala zbliżającemu się miejsce starożytnego grodu, równie jak z bliska uderza swą piękną architekturą. Zbudowaną w kształcie krzyża, z rotundą u góry i takimże wewnątrz wydrążonym sklepieniem, odznacza się piękną symetrią tak co do głównych swych kształtów jako i zewnętrznych przyozdobień, do których także należą kamienne dokoła galerie i okazała facyata z kolosalnymi posągami dwóch rzymskich Papieży, i takimże powyżej przedstawiającym *ś. Jerzego* na koniu. Szkoda wielka, iż wewnątrz kościoła, prócz równie wspaniałej architektury, ozdobnego wielkiego ołtarza i swych kilku wybornych obrazów, nieposiada jeszcze na tyle ozdób, któreby odpowiadały zewnętrznej jego okazałości. Śmierć biskupa Leona Szeptyckiego przerwała rozpoczęte dzieło, które tylko oczekuje na odpowiednie ostateczne upiększenie.

Do rzadkości tego kościoła należy także przedewszystkiem dzwón, który według odczytanego na nim znajdującego się sławiańskiego napisu, jest najstarożytniejszym w całej Polsce, i za taki w dziele p. Sobieszczańskiego „O sztukach w dawnej Polsce“ jest podany.*) Zaś pobożnych i miłośników sztuki zajmować będzie obraz cudowny Maryi P. przeniesiony tutaj w roku 1673 z miasta Trembowli, po spustoszeniu Podola przez Turków.

Dawny klasztor drewniany xx. Bazylianów, zastąpiono dzisiaj murowanym, który w r. 1817 przeznaczony został na rezydencję kapituły metropolitalnej, po przeniesieniu się xx. Bazylianów do klasztoru *ś. Onufrego* na krakowskim przedmieściu.

(Ciąg dalszy nastąpi.)

*) W zbiorowym piśmie: „Czasopismo Naukowe Zakł. nar. im. Ossolińskich“ z r. 1831 w zeszyt IV. str. 122, znajduje się rozprawka pod tytułem: Uwagi dotyczące się napisu ruskiego na dzwonie przy cerkwi metropolitalnej lwowskiej *ś. Jerzego męczennika*, a usuwające trudności z niego wynikłe.“ Rozprawa ta z ważnych napisaną była powodów. Nie chodziło tu bowiem o starożytność dzwonu, ale o oznaczenie czasu, kiedy Kazimierz W. ruskie kraje zajął; albowiem na tym dzwonie ma być wyrażonym rok od stworzenia świata według latopisów greckich: 6.849, czyli: 1341 według pospolitej Ery, a zatem okoliczność ta, rok zajęcia ziem ruskich przez Kaz. W. przez historyków podawany, czyniła wątpliwym, gdyż tym sposobem albo dzwón nie jest z owego roku, który na nim napis wyraża, albo Kazimierz W. przybył na Ruś później, niż dotąd utrzymywano. Na tę wątpliwość zważał i Bandkie w swej Hist. Król. Pol., odwołując się także na ów w mowie będący dzwón i jego napis chcąc oznaczyć rok przybycia Kaz. W. do ziem Ruskich. Autor rzeczonyj rozprawy utrzymuje, iż zawitość tę wyjaśnił, a to twierdząc, iż napis na owym dzwonie mylnie był dotąd czytany, i oznacza nie rok 6.849, lecz: 6800 czyli według naszej rachuby 1292. Wywód autora obeznanym z cerkiewnym piśmie wiele interesować może. Napis ten według dawniejszego jeszcze odczytu ma brzmieć wyrażony polskimi głoskami następująco: „W liti 6.849. solian bi kolokot syj Swiatomu muczennyku Jurjiu pry kniazy Dmytryi Jhumenom Eufymiem. A pisał Skora Jakób.“ Co w przekładzie polskim dosłownie ma znaczyć: „W roku 6849 odlany był dzwón ten świętemu Męczennikowi Jerzemu za ppanowania Dymytrego. Jhumenem Eufymijem. A pisał Skora Jakób.“ — Autor rozprawy oznaczony literami P. W.

Wywóz za granicę.

Wywieziono	z Galicyi	z Kra- kowskiego	z Buko- winy
stóp kubicznych			
Drzewo na opał.	144667	—	—
— wywiezione ładem . . .	38940	—	—
— budulec	351149	—	—
Budulec wywieziony ładem . .	13897	94	90651
— w lepszym gatunku w kłodach, tar- cicach, łatach	—	—	—
waga na funtach			
Skóry niewyprawne	1572	4827	1147.21
— niewyszczególnione osobno	1457	470.44	141.12

Wywieziono	z Galicyi	z Kra- kowskiego	z Buko- winy
waga na funtach			
Futra	2233.20	18567.29	—
Preparata chemiczne, po- taż.	42298	7736	—
Kruszec, galwaj, cynk	—	291145.83	—
Kobalt, Nickel i spiz	—	30650	—
Wełna	1424.95	4040	1.48
Statki drewniane beczek	211	60	—
waga na funtach			
Towary żelazne poślednie . . .	1963	—	7401.90
— — — — — pospolite	11547.10	7930.56	9498.76
— — — — — średnie	885	—	300
— — — — — przednie	242	—	290

Krzywce Rok 1627 i 1776.

Przywileja na Jarmarki i Targi.

Zygmunt III. z łaski Bożej Król Polski Wielkie Xiążę Litewskie Ruskie Pruskie | Mazowieckie Zmudzkie Inflantckie y Szwedzki Gotski Wandanski dziedziczny Król | Oznamujemy tym listem naszym wszem w obec i każdemu z osobna komu to wiedzieć należy. Jsz my bacząc to być z większą ozdobą y pożytkiem Krolestwa | naszego aby wszystkie Miasta i Miasteczka tak nasze iako y poddanych naszych kwitując, y we wszelakich dostatkach optywać mogły, ktorymi by nietylko swoje | domowe niedostatki pokrywać, ale też y w potrzebach wszelakich Rz(eczy)p(ospoli)tey pomocą y ratunkiem być mogły. A ysz takowe dostatki przez spolne Mieszczan i Kupcow han|dle nabywane bywają, y dla tegoż Targi y Jarmarki doroczne w Miastach postanowione są, na których więc prywatne Mieszczan dochody większe biorą pomnożenia, che|tniesmy na przyczynę PP(anów) Rad naszych niektórych, ktorą za Miasteczkiem **Krzywcami**, a teraz **Krasnogora** nazwanym. Wielebnego y Wrodzonych Mikołaja | Stanisława, y Woyciecha Kąchlich dziedzicznym, w Woiewodztwie Podolskim leżącym uniesli, zezwolili, abysmy Jarmarki i Targi nowe w nim postanowili | a tak chcąc aby pomienione Miasteczko **Krasnogora** w spolnych kupiach, y dostatkach pomnożenie

brało, wymyśliłimy w nim Nowe Targi y Jarmarki postanowić, iakoss | postanowiamy y naznaczamy tym listem naszym, aby się na każdy rok ieden Jarmark na Wielką noc Rachmańską, a drugi na S. Dimitr w Jesieni Targi zas | w każdy tydzień raz w dzień Poniedziałkowy odprawować mogły. Na które tak Targi iako y Jarmarki wolno będzie wszelakiej Conditiey ludziom do pomienio|nego Miasteczka przyjachac, towary swoje, y handle rozne iakimkolwiek przezwiskiem nazwane wykładać, kupować, przedawać, odmieniać, y insze wsze|lakie kupieckie sprawy odprawować, nie inaczej jedno tak iako zwyczaj Targow y Jarmarkow w inszych Miastach y Miasteczkach niesie. Tak iednak | aby żadne obliżenie y szkoda przez to poblizszym Miasteczkom niedziała się. Tych zas wszystkich ktorzy na pomienione Targi y Jarmarki, ziedzac | się będą chcemy mieć pod obronę naszą. chyba żeby takowy się między nimi znalazł, ktorego bronie prawo pospolite zakazuje. Na co dla lepszej wia|ry ręką się swą podpisawszy pieczęć koronną przycisnąć rozkazaliśmy. — Dano w **Warszawie** dnia XXX M(iesią)ca Czerwca. Roku Pańskiego MDCXXVII^o. Panowania naszego Pol|skiego XXXX. a Szwedzkiego XXXIII° Roku.

Pod tą osnową po lewej stronie podpisano:

Sigismundus Rex

Srodkiem wyraźna pieczęć kancelaryi mniejszej z napisem:

SIGISMVNDVS: III: D: G: REX: POLON: M: D: LIT: RVS: PRVS: MAS: SAM: LIV: ZC. NECNON: SVEC: GOVA: HAER: REX, oko-

Zygmunt Król

lającym połączoną tarczę Polski i Litwy z herbem Wazów pośrodku, pod koroną królewską.

Po prawej stronie drugi podpis:

Joannes Wypyski mpa.

Pod podpisem Króla i pieczęcią:

Feria Secunda post Festum Sanctorum Vitti et Modesti Martyru(m) p(ro)x(im)a videlicet Die Decima Septi|ma Mensis Juny A(n)n)o Domini 1776to. | Literae praesentes Privilegy Super Nundinas ac Foralia in Oppido Krzywce celebranda servientes | ad acta Castre(nsia) Leopoliensia per oblata(m) porrectae susceptae et ingrossatae sunt.

Z napisów znajdujących się na odwrotnej stronie aktu, jeden tylko tu kładziemy, jako dowód, że nazwisko: „Krzywce“ nie według osnowy przywileju jako rzeczownik w liczbie mnog., lecz

Przywilej na Jarmarki | dwa to jest na Wielkonoc Rachmańską y na Święty Dymitr a Targi co Ty|dzień w Poniedziałek | w Krzywcu 1627 | 13 Czerwca w Warszawie.

Poniedziałku po wroczystości świętych Wita i Modesta Męczenników następnego t.j. dnia siedmnastego miesiąca czerwca roku Pańskiego 1776go, list niniejszy przywileju na jarmarki i targi w Miasteczku Krzywcu odbywać się mające przysługający do aktów Grodu lwowskiego trybem wniesienia podany, przyjęty i wpisany.

według wymowy ludności miejscowej i okolicznej jako rzecz. nijaki liczby pojed. używać należy:

We Lwowie 3go sierpnia 1853.

Wolański.